

Kale Barria (I)

> Jerardo Elortza eta Xabier Zelaia

Aurreko zortzi aldizkaritan Kale Zaharrari eta Plaza Nagusiari buruzko hainbat argibide eta albiste azaldu ondoren, hurrengoetan **Kale Barriko** kontu eta jakingarri batzuei helduko diegu. Oraingoan ere **eremu hori zabal antzean arakatuko dugu**, hau da, gaur egungo Kale Barriaren eta albo-kaleen sorrera nahiz hedadura batera samar aztertuz. Izan ere, Kale Barriak, Atzeko kaleak eta inguruko beste batzuek garapen historiko bertsua izan baitute.

KALEAREN BILAKAERA

Itxuraz kontrako izena dauka kale honek. Ez da inolaz ere berria, **Erdi Aroaren** amaierara orduko, gutxienez, eremu garrantzitsuarekin agertzen zaigulako hemengo dokumentu zaharretan: adibidez, 1477ko herri-ordenantzetan garbi asko adierazten da **Oñatiko kale-gunea Zubiaurretik** (egungo Iturritxo plaza aldetik) **Olaiturriraino** (oraingo agustinoen eliza ondora) **heltzen zela**. Hori bai, erdi inguruan Antzuelas-Arrano errekek, San Migel eliza baino goratxoago, egiten zuen eten zabalarekin. Beraz, ondo berezitatiko bi auzok egituratzen zuten ordurako hirigune oñatiarra: Kale Zaharrak eta Kale Barriak, batez ere. Artean ez zegoen askoz geroago gauzatuko zen plaza nagusirik.

• 1488ko sutea

Dena den, XV. mendearen hondarreko **Kale Barri hura zeharo itxuraldatu zitzaigun 1488ko sute ikaragarriaren eraginez**. Garai hartako etxeak, batik bat, zurez egindakoak izaten ziren; belar, lasto eta liho asko gordetzen zuten; eta gainera sutegi ugari zeukaten etxepeetan, herriko *ultzegin* eta errementariak euren lanetarako zerabiltzatenak. Halako baldintzekin sua azkar asko zabalduko zen, haizearen laguntzaz, ziur aski. **Kale Barria eta honen osteko aldea (Atzeko kalea) ez ezik, orduko Santa Marina auzoa ere erabat kiskalduta geratu ziren**. Gorago aipatu dugun Antzuelas errekek eragotziko zion suari Kale Zaharre-
ra iristea.

• Hondamendia konpontzeko lehen urratsak

Hartara, Kale Barria *berriagoa* moldatzeari ekin zioten herritarrek 1500 inguruan. **Etxeak berreraikitzeko, lehen baino harri gehiago erabili zuten, eta sutegi gehienak Ubao errekez bestaldera aldatu**; orduan sortu ziren, hain zuzen ere, Zubibarri, Lekunbarri, Auzabarri eta beste errebal batzuk. Ikus dezakezuenenez, auzune hauen lehenengo bertsioa ere ez dugu atzo goizekoa.

Hala ere, esan beharra dago zuraz erruz baliatu zirela hondatutako eraikinak berriro jasotzeko orduan. Horretarako, **batzar**

Kale Barria 1960ko hamarkada aldera.

irekia egin zuen kontzejuak Oñatiko San Migel plazan (enparantza zaharrean, alegia), **1489ko otsailaren 22an**, hemengo herri-baso desberdinetako hariztietatik materiala banatzeko arauak finkatzeko. Hori dela eta, **kalerik kale** eta auzorik auzo, **familiaburu denen zerrenda zehatza idatzi zuten**, larrialdi nabarmen hartan bakoitzak zenbateko diru-ekarpena egin behar zuen garbi adieraziz. **Hau dugu oñatiarron lehenbiziko errolda**, era askotako datuak eskaintzen dizkiguna; aberatsa, benetan.

• Kalearen luzapenak

Ez zen soilik erretako kale-gunea berreraiki. **Karrikak luzatzeko aukera ere aprobeztatu zuten**. Ordura arteko Kale Barria eta Atzeko kalea egungo Naparreneko kantoian eta Iturritxon bukatzen baziren, **XVI. gizalditik aurrera sail berriak irabazi zituzten** batak zein besteak. Kale Barriko zatia **Kalegoiena** legez ezagutu zen XVI.etik XIX.era; Atzeko kalearen luzapenari, Iturritxotik Portalekurainoko tarteari, ez zitzaion izen berezirik jarri berandura arte, aurrerago argituko den bezala.

Kalegoiena zeritzana Naparreneko kantoian horretatik orain-
go **Etxaluzeraino** jasotako etxe-ileak osatzen zuten. Geroago beste luzapen bat ere izan zuen kaleak, Etxaluzetik Murgizubieta-
ra doana, San Martingo zubiraino, alegia: **Auzotxo** gisa zen ezaguna luzaroan eta 1970ko hamarraldian Martzelino Zelaia izen ofiziala bereganatu zuen, Etxaluzeko lorategi eta baratze-
an poligono berria eraiki zenean.

Kale Barria eta inguruak 1848an.

ZUZENKETA ETA GEHIKUNTZA BATZUK

Orain hurrengo zenbakian eta aurrekoetan azaldutako datu batzuk zuzendu edota zehaztu beharrean gaude.

- Kale-izenen aldaketa-datari buruz honako hau argitu behar dugu: Gipuzkoako Aldunditik 1896an agindu bat bidali zitzaizen udalei herriko kaleak eta plazak euskaraz nahiz erdaraz izenda zitzaten. Abagune hori baliatuz, kale batzuen izena bera ere aldatzea erabaki zuen kontzejuak.

Adibidez, orain arte ikusitako en artean ondorengoek jasan zituzten mudantzak: **Kale Zaharrari** orduantxe hil berria zen **Juan Carlos Alzaa** alkate ohiaren izena ezarri zitzaion; **Plaza Barria Fuenroen Plaza** izan zen harrezkero; eta **Kale Barria**, berriz, **Rodrigo Mercado Zuazola** apezpiku ospetsuari eskaini zioten. Erabaki horiek 1896ko abenduaren 24ko eta 1897ko urtarrilaren 15eko udal bileretan hartu ziren; eta ez 1905ean inoiz idatzi dugun bezala. Aurrerago ikusiko da aldaketok noiz arte iraun zuten.

- Plazako iturrian 1882an jarri zen Frantzisko Antonio Elortza jeneral araoztarraren bustoa ez zen Parisen moldatu, bes-

te iturrietako burdinazko irudiak bezala. Militarren familiak herriari egindako oparia izan zen eta beste hainbat lekutan (Asturiasko Trubian, Segoviako alkazarrean edo Araotzeko Agerre base-rrian) dauden pertsonaia beraren bustoen kopia da.

- Esan, gainera, plaza inguruan kokatu izan direla beste denda, elkarte eta kontsulta batzuk ere. Esaterako, Txurrukaneko aldean, **Karlsten zirkulua** XX. mendearen hasieran, eta **Euskadiko Ezker-rra talde politikoaren lokala** trantsizioaren ondoren; beste arkupean gainean, berriz, **EAJren batzokia**, hau ere 1980 ingurutik aurrera. **Acción Católica Española** elizaren erakundeak ere Txurrukaneko gainean izan zituen luzaroan bere egoitzak: gizakumeena San Juan kale aldera, eta emakumeena Zazpibidetarantz; **Caritas**-ekoek ere han aurkitu zuten euren txokoa.

- Horieta gain bestelako denda eta bulegoak ere egon dira edota daude plaza aldean: besteak beste, **Lertxundi burdindegia**; **Asun Arzuagaren artile-denda**; **Ignazio Berroetaren liburu-denda**; edota **Javi Perez eta Rafael Kortabarriaren lege- eta finantza-zerbitzuak**. Beste aldeko arkupeetan **Luis Arrazola okulistik** eta **Luis Zulueta otorrinoak**, oñatiarrak biak, eduki zituzten euren kontsultak gure haurtzaro eta gaztaroan.

TSURRUST
 TABERNA • JATETXEA
 Bidebarrieta 6
 Tel.: 943 71 62 96
 20560 OÑATI

FAGOR
 INDUSTRIA TALDE KOOPERATIBOA

